

Simpozij OBDOBJA 41

Ina Ferbežar

Uvodnik

objavljeno v:

Nataša Pirih Svetina, Ina Ferbežar (ur.): *Na stičišču svetov: slovenščina kot drugi in tuji jezik. Obdobja 41*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2022.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-41/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2022.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

UVODNIK

V središče pozornosti simpozija Obdobja smo tokrat postavili slovenščino kot drugi in tuji jezik (SDTJ), ki se kaže kot vse bolj »živahno ter znanstveno, strokovno in aplikativno bogato razvejeno področje« uporabne slovenistike, kot je bilo zapisano v povabilu nanj. Kako živ(ahn)o je to področje, kažejo prispevki, v katerih avtorice in avtorji iz Slovenije in tujine odpirajo številna vprašanja in razkrivajo izzive *na stičišču svetov*, ob srečevanju različnih jezikov, kultur, zgodovin, politik ..., predvsem pa ljudi ter njihovih pogledov in izkušenj.

Sodobni globalizacijski in migracijski procesi s povečanimi potrebami po znanju jezikov z ene strani zahtevajo praktične rešitve, kot je ustrezna infrastruktura za njihovo učenje in testiranje – in tu se področje SDTJ s ponudbo izobraževalnih programov, tečajev, učnih gradiv, jezikovnih izpitov v zadnjih nekaj letih še posebej hitro razvija. Z druge strani pa ti procesi vse, ki smo dejavni na tem področju, zavezujejo k razmišljanju o vprašanih, kaj v današnjem vse bolj raznolikem, hibridnem in hitro spreminjajočem se svetu pomeni znati jezik(e), kaj je cilj poučevanja in učenja SDTJ, na kaj pri tem pripravljamo nove uporabnice in uporabnike¹ slovenščine, s katerimi in kakšnimi znanji ter za katere situacije, vloge in opravila jih opremljamo.

Čeprav je želja po vzajemnem razumetju srž procesov jezikovnega sporazumevanja med ljudmi, srečevanja svetov niso vedno harmonična. Pogosto gre tudi za konfliktno »trke« ne nujno združljivih kultur, vrednot, identitet, za boj interesov in ideologij ter za bolj ali manj odprto merjenje, pa tudi zlorabo moči, in to na različnih ravneh – na individualni, institucionalni, nacionalni.

Tovrstni »trki« se na področju SDTJ izpostavljajo bolj redko in tudi v tej monografiji bolj posredno. Večinoma raziskovanje poteka znotraj izobraževalnega konteksta, v katerem so medjezikovni in medkulturni stiki razmeroma bolj varni, »harmonijo« med njimi pa zagotavlja ustrezno vodenje (a včasih gre tu morda tudi zgolj za videz). V takšnem kontekstu se zdi razumljivo, da je bolj v ospredju jezik kot sistem, glavni cilj pa izgradnja jezikovne zmožnosti. A kompleksnost današnjega sveta od posameznic in posameznikov zahteva sposobnosti, ki presegajo obvladanje jezika oz. jezikov znotraj njihovih normativnih okvirjev, zahtevajo posebne pragmatične spretnosti in znanja² ter opremljenost za pogajanje o pomenu/pomenih, za spoznanje lastnega položaja in vrednosti v tem svetu, nenazadnje pa tudi za boj za njuno priznanje (s strani drugega).

Jezik kot družbeno prakso, ki je izpostavljena tudi konfliktom, zato kaže bolj kot v omenjenih kontekstih poučevanja SDTJ opazovati tam, kjer je prehajanje oz. prepletanje med jeziki stvar vsakodnevnega preživetja: v tradicionalno dvojezičnih in dvokulturnih manjšinskih in v t. i. priseljenskih kontekstih – slednjim v pričujoči

- 1 O'Rourke in sodelavci (2014) v članku *New speakers of minority languages: the challenging opportunity – Foreword* predlagajo angleški termin *new speaker* namesto »morda bolj uveljavljenih, a zdaj vse bolj spornih oznak, kot so nematerni govorec, drugi jezik, govorec J2, učenec itn.«
- 2 Kot v članku *Implications for norms and proficiency* – sicer v kontekstu jezikovnega testiranja – zapiše Canagarajah (2006), se moramo namesto »na obvladanje slovnice ali abstraktnih značilnosti bolj osredotočiti na pragmatične spretnosti in znanja« (angl. *proficiency in pragmatics*).

monografiji pozornost velja le izjemoma, zagotovo pa je to področje, ki odpira številne (raziskovalne in druge) izzive. Tudi zato, ker kljub načelni podpori večjezičnosti kot objektivnemu družbenemu pojavu in kljub spodbujanju raznojezičnosti kot subjektivne zmožnosti še vedno bolj ali manj prikrito podpiramo enojezičnost. Kar je svojevrsten paradoks, saj se zdi, da gre za nesodoben ideološki in politični koncept. A se mu je, kot kaže, v primeru nacionalnih jezikov težko odreči: politika ga – še posebej z vse bolj zaostrenimi jezikovnimi zahtevami – spodbuja, jezikovne skupnosti pa pričakujejo, saj prinaša poenostavitev izjemno raznovrstnega sveta.

Čeprav je področje SDTJ v slovenski strokovni literaturi že nekaj časa prisotno, tudi v okviru simpozijev Obdobja, pa je praksa nekako pred teorijo. Z letošnjim simpozijem skušamo ta trend obrniti in v prihodnje prakso podpreti s teoretskimi in empiričnimi dognanji, neposredno povezanimi s slovenščino in njenimi novimi uporabnicami in uporabniki. Strokovnjakinje in strokovnjaki s področja SDTJ namreč ob pomanjkanju domačih spoznanj za zdaj v večji meri gradimo na teoretskih izhodiščih, oblikovanih v drugih jezikovnih okoljih, predvsem v okoljih bolj razširjenih jezikov. Kar je seveda lahko tudi problematično, zato so nujne prilagoditve, ki jih zahteva zgodovinski in siceršnji kontekst t. i. manj razširjenih jezikov, kakršen je slovenščina.

Z naslovom *Na stičišču svetov: slovenščina kot drugi in tuji jezik* smo na več ravneh skušali poudariti raznolikost, ki zaznamuje današnji svet ter tudi sodobni slovenski prostor in čas. V prvi vrsti mislimo seveda na stike govork in govorcev drugih jezikov s slovenščino, na stike med njenimi novimi in starimi uporabniki in uporabnicami ter na stike vseh izkušenj (idej, vrednot ...), ki jih je z jezikom mogoče posredovati in soustvarjati.

Sem sodijo tudi stiki strokovnih pogledov in izkušenj: tu ne mislimo samo na tujejezične reference, na katere se sklicujejo avtorice in avtorji, ampak tudi na skupno avtorstvo nekaterih prispevkov v tej monografiji – predvsem tistih, kjer imajo avtorice in avtorji tudi različna jezikovna ozadja. Raznotere teme, ki jih obravnavajo, pa kažejo še nekaj: *stičišče svetov* je tudi stičišče različnih ved(enj): jezikoslovja, literature, sociologije, psihologije, geografije, zgodovine, nevroznanosti, sodobnih tehnologij, ki omogočajo prestop iz realnih, človeških v digitalne svetove – in nazaj.

Zahvaljujeva se vsem, ki ste to *stičišče svetov* opazovali, raziskovali, o njem razmišljali in ga soustvarjali.

Ina Ferbežar